

”Karupoeg Puhh” kui taoismi tähtteos

Benjamin Hoffi vaated Alan Alexander Milne'i tuntud raamatule

Hea lastekirjandus ei ole tavaliselt üksnes laste kirjandus, vaid pakub reeglina huvi ka neile, kes end täiskasvanuks nimetavad. Seejuures kipuvad nad asju tõlgendama oma maailmvaate seisukohalt.

J.R.R. Tolkieni, Lewis Carrolli ja viimasel ajal eriti tihti just Tove Janssoni raamatutel on leitud seoseid erinevate mütolooiliste või filosoofiliste metasüsteemidega, milleks mainitud autorid tahtlikult või ka tahtmatult alust on andnud. Seevastu ühes maailma tuntuimas laste kirjutatud raamatus ”Karupoeg Puhh” pole tavaliselt üritatudki näha midagi enam kui hubast ja mõnusat lastejuttu. Esmapiilgul näib, et tekst ise ei paku palju tõlgendamisvõimalusi...

Puhh kui Taoistlik Mõttetark

1982. aastal nägi USA-esmakordselt ilmavalgust Benjamin Hoffi raamat ”Winnie-the-Pooh and Tao”, milles autor püüab tavalugejale selgitada mõningaid taoismi põhimõtteid Puhhi-raamatu tuntud tegelaskujude kaudu. Säärane n.-ö. populaarfilosoofiline suund on Ameerikas üsna laialt levinud. Mõningad selles võtmes kirjutatud raamatud on ise filosoofilise kirjanduse raudvara hulka arvatud, nagu näiteks Robert M. Pirsigi ”Zen ja mootorratta korras-hoid” (”Zen and the Motorcycle Maintenance”).

Nagu väidab Hoff, olevat

kes püüdnud järjekindlalt la-
gedale tulla üsna kulunud,
veidi mageda ja ilmselt ka
meelevaldse väitega, nagu
oleks kõik targad pärit Idast.
Hoff püüdnud omalt poolt
vastu väita, et teab vähemalt
üht ”Lääne tarka”, nimelt
Winnie Puhhi. Väide on seda-
võrd ootamatu, et esialgu
peaks õigustatud olema ka ju-
tumärkide kasutamine, mis
hiljem, nagu näeme, sama
õigustatult teistele ”tarkade-
le” üle rändavad.

Kuidas sai Väga Väikese
Aruga Karust Taoistlik Mõt-
tetark?

Asi annab end selgitada
üsna lihtsalt. Nimelt on taoism
idapoolsetest mõtteviisidest
kõige kriitilisem konventsio-
naalsete teadmiste ja konvent-
sionaalse tarkuse (mõistlikku-
se) suhtes. Kõige oleva ürg-
alust taod käsitletakse inim-
tellekile tunnetamatuna, iga
katse seda kirjeldada on kasu-
tu või isegi eksiteele viiv. Li-
saks põhimõttelisele hõlmatu-
sele on tao ka alaliselt muutuv.
Seetõttu kajastabki Linnart
Mälli 1979. a. ilmunud klassi-
kaliseks saanud Lao-zi ”Dao-
dejingi” tõlkes kasutatud ees-
tikeelne vaste ”kulg” üht olu-
lisemat tao omadust (atribuuti)
ja sobib hästi meie eritlus-
se. Taod (kulgu) ei saa tunne-
tada, kirjeldada, lahti mõtesta-
da jne., selle järele puudub ka
vajadus. Piisab sellest, et taod
(kulgu) mõistetak sellisena
nagu ta on ja kooskõlastatakse
oma käitumine temaga.

Tegelikkuse muutmise paranoia

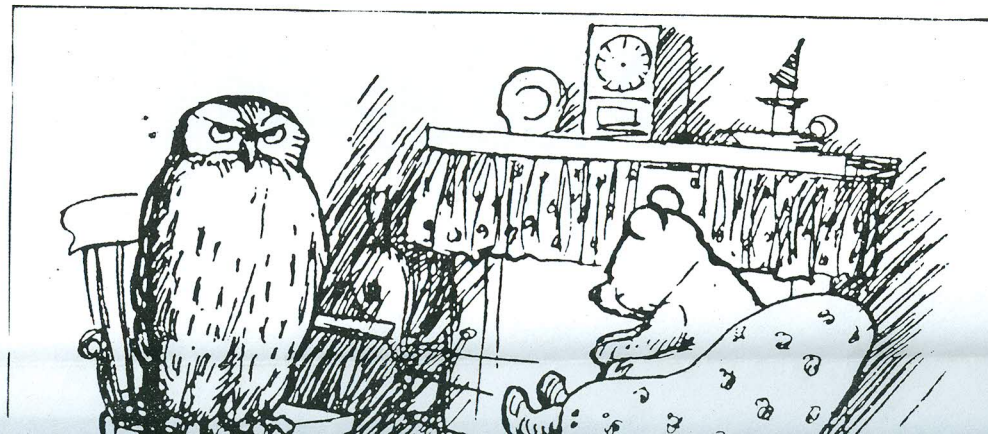
Euroopalik mõtlemine on

poole, eeldades, et ”õigesti”
saab käituda vaid n.-ö. õigesti
lahtiseletatud maailmas.
Alles 20. sajandil on Läänes-
ki jõutud üldtunnustatud ära-
tundmisele, et tegelikkuse se-
letatavus ei ole ilmselt abso-
luutne. Niels Bohr on väljen-
danud mõtet, et ilmselt on
loogiline selgus ja tõde teine-
teise suhtes komplementaar-
sed mõisted. Kui ühekülgselt
rõhutada selguse vajadust,
ähmastub tõde, ja vastupidi.

Ent see, milles me parata-
matult elame ja mida Lääne
kultuuriks oleme harjunud ni-
metama, on ikkagi läinud
oma rada, sest traditsioonid
(eriti mõtlemises) on visad
muutuma. Seetõttu tundub
taoismi põhihoiak enamusele
nn. Lääne inimestest lubama-
tu oportunisti ja allaheitlik-
kusena. Taoismi järgija jaoks
kannatab seesama Lääne in-
imene enamasti tegelikkuse
muutmise paranoia all ja se-
gab end alatihi üpris ebaõn-
nestunult asjade loomulikk

• Sisemise Loomuse ajalool õigesti kulgev ”Forrest Gump” – karupoeg Puhhi sugulashing?

nad on ja käitub vastavalt sel-
lele.

Isekas Tahe sunnib meid
alatasu toppima neljakandili-
si tappe ümmargustesse
aukudesse. Mõistus asub
juurdlema, miks ikkagi nelja-
kandilised tapid ei lähe üm-
margustesse aukudesse. Sise-
mine Loomus aga juhib nelja-
kandilised tapid pingutuseta
neljakandilistesse aukudesse
ja ümmargused ümmargus-
tesse.

Tee, millele Sisemine Loo-
mus asub, kannab ilusat hii-
nakeelvat nime wu wai. Seda

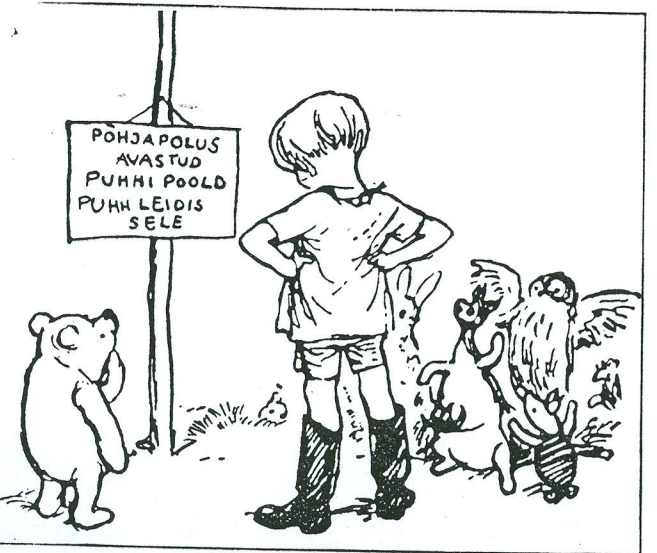
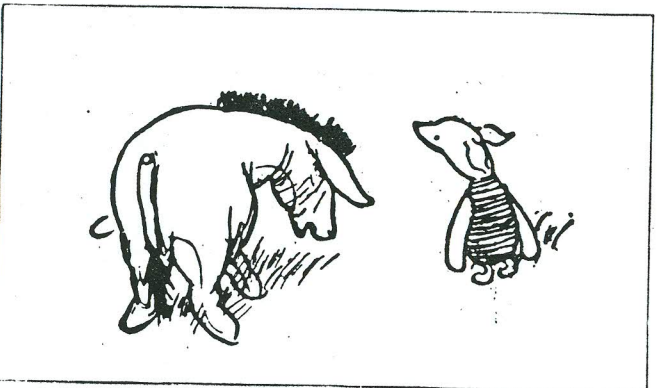
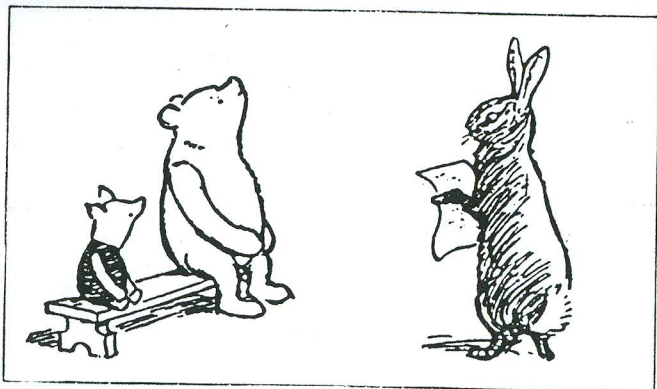
duse raudvara nutka arvatud, nagu näiteks Robert M. Pirsigi "Zen ja mootorratta korras-hoid" ("Zen and the Motorcycle Maintenance").

Nagu väidab Hoff, olevat raamatu kirjutamise idee tekkinud vaidluses kellegagi,

nagu ta on ja kooskõlastatakse oma käitumine temaga.

Tegelikkuse muutmise paranoia

Euroopalik mõtlemine on pea alati püüelnud ammenda-vate ontoloogiliste seletuste

käiku. Taoism hoiatab, et toimes vastupidiselt asjade loomulikule käigule, on tagasilöögid täiesti möödapääsmatud.

Miks Puhhil kõik õnnestub?

Nagu juba mainitud, on taoism kriitiline kõige selle suhtes, mida meie "arukuseks", "mõistlikkuseks" või "tarkuseks" oleme harjunud pidama. Üks hiina taoistliku filosoofia klassikutest Chuang-zi on öelnud, et nii nagu haukuv koer ei ole tingimata hea koer, nii ei ole ka tark mees, kes osavasti räägib. "Mõistja pole paljuteadja, paljuteadja pole mõistja," lisab Lao-zi. Teadmiste, mõistlikkuse ja abstraktse mõtlemise poolt koormatud meel pole just parim instrument asjade loomuliku kulgemise mõistmisel.

Eelöeldut arvesse võttes muutub karupoeg Puhhi seos taoismiga juba mõistetavamaks. Hoffi interpretatsioonis on Puhh just kulgeja, kes laseb asjadel endaga toimida, ei targuta liigselt, oskab tunda rõõmu sellest, et on ilus päev ja tal on, mida põske pista. Notsugi on sunnitud mõõnma, et ükskõik mida Puhh ka ette ei võta, kukub see tal lõpuks ikka hästi välja. On ju Puhh see, kes leiab üles liahi saba ja Põhjapooluse, päästab samas uppumast väikese Ruu ning ka enda ja Christopher Robini üleujutuse ajal. Kui Öökulli maja tormiga alla kukub, annab just tema Notsule head nõu, kuidas majast välja pääseda ja abi järele minna. Isegi tema ebaõnnestumistes on kades-tamisväärselt palju õnne. Oli

les kukunud lõksu Elevantsi jaoks, leiab ta sealt Pisikese, keda õigupoolest otsima oli tulnud.

Öökull ja Jänes

Puhhi olemus tuleb selgelt esile just võrdluses teiste metsaelanikega, eriti Jänese ja Öökulliga, kelle näol on Milne ilmse mõnuga karikeringid "tarku" ja "asjalikke".

Öökulli kujus tunneme kergeti ära eluvõõra, targutava teadlase (hiina kontekstis vastaks see konfutsiaanlikule õpetlasele). Öökull oskab kirjutada oma nime (ÖKUL), samuti sõna "teisipäev", kuigi nagu Notsu ütleb, on päevi, mil sellest, et oskad kirjutada "teisipäev", pole suuremat kasu. Ja lugeda oskab ta ka, kui just keegi üle õla ei piilu...

Ent säärane tarkus on piiratud ja enamasti kasutu. Hoff toob ühe näite n.-ö. läänemaise teaduse varasalvest. Kui teadlaselt küsitakse, miks lendavad linnud talveks lõunasse, vastab ta enamasti, et instinkt sunnib. "On siis sellega üldse midagi ära öeldud?" küsib Hoff täiesti õigustatult.

Jänes kannab endas selgelt läänelikke ideaale. Ta on "asjalik", "toimekas", tal on alati kiire ja Öökulli kõrval on ta ainus metsas, kellel on "mõistust". Aga ilmselt just seetõttu ei saa ta kunagi milleski aru, nagu järeldeb Puhh.

Jänese kuju kaudu juhitakse meie tähelepanu ühele iseloomulikumale, ent ka ühele saatuslikumale nähtusele Lääne kultuuris — kiiruse kultusele. Protestantlik moraal sätestab, et sina pead palhigis tööd tegema, siis ootab sind Suur Auhind. Tä-

napäeval pole see enam mõeldavgi ühe koha peal paigal olles ja seetõttu sibavadki inimesed ringi, silme ees terendamas ikka seesama Suur Auhind. Ja huvitaval kombel pole kultuur, mis lausa kumardab nooruslikkust ja tarkumust, suutnud midagi mõjusat välja mõelda selle säilitamiseks, pigem teinud kõik selle hävitamiseks.

Kiirustamise üheks tulemuseks on see, et aeg kipub käest kaduma. Lääne kultuuris on mõeldud välja üsna palju kõikvõimalikke ajasäästmise vahendeid, ent see pole eriti aidanud. Kui meil aga õnnestub sattuda kuhugi, kus mainitud ajasäästmise vahendid puuduvad, siis märkame üllatusena, et aega on küllalt.

Õigesti elatud elu on mõnus

Omaette probleemide ring on seotud tragikoomilise eesli liahiga, kelle näol Milne (nagu näib väitvat Hoff) püüab naeruvääristada kindla peale väljaminevat pessimismi. Pessimism on tõepoolest mõneti äärmiselt ratsionaalne ja mõistlik eluvaade, pessimistlikes eelarvamustes ei tule enamasti pettuda, võib saada hoopis positiivse üllatuse osaliseks, kui asjad ei osutugi nii traagilisteks. Kuid tegelikult on Elu ikkagi põhiliselt Mõnus, nagu õpetab Puhh.

Sest järgides Öökulli, Jänest või liahit kaotad oma loomulikud oskused ja see pole enam eriti mõnus. Järgides Puhhi, avastame enda Sisemise Loomuse. Kui Mõistust võib petta, siis Sisemist Loomust enam mitte. Sisemine Loomus aktsepteerib maailma asju sellistena nagu

neljakandilistesse aukudesse ja ümmargused ümmargustesse.

Tee, millele Sisemine Loomus asub, kannab ilusat hiinakeelset nime *wu-wei*. Seda on püütud tõlkida kui toimimatust. Toimi toimimata, nagu ütleb Lao-zi. Seejuures ei tähenda *wu-wei* alati mitte-midagi-tegemist, vaid pigem säärast tegevust, mis on kooskõlas meie enda Sisemise Loomusega ja pole ka vastuolus looduse seadustega. Järgi oma Sisemist Loomust ja kõik laabub, õpetab *wu-wei*. Seejuures avanevad sinu uued väed (võimed), millest sa ehk ise pole teadlikki.

Puhhi-raamatu üks müstilisemaid kohti on see, kus Puhh, kes Jänese poolt organiseeritud Tiigri taltsutamise aktsiooni käigus ära eksib, seisatab, kuuleb kodus seisvate meepottide hüüdmist, kuuletub ja jõuab seda kutset järgides udust välja.

Üks paralleel

Mõistagi on eespool avaldatud mõtted juba ammu hiina kultuuriruumist välja murdnud. Taoistliku paradig-maga kajastusi võib leida mitmel pool nii Euroopa kui Ameerikagi kultuuris. Nii näiteks tundub mulle, et kontseptuaalsed sarnasused Puhhi-raamatu siintoodud tõlgenduse ja ehtameerikalikuks peetud Robert Zemeckise menufilmi "Forrest Gump" vahel on liialt suured, ole-maks juhuslikud. Vägisi tekib tahtmine võrrelda peategelast "Forrest Gumpi" Väga Väikese Aruga Karuga. Samamoodi järgib ta oma Sisemist Loomust, maailma asjade kulgu ja kõigil, mis ta ette võtab, on määratud õnnestuda, samas kui pea kõik teised tema ümber ebaõnnestuvad rängalt.